

حقایق علمی و رویکرد صنعتی در قرآن کریم

مهناز رحیم پور
قسمت دوم

صنایع و فنون

صنع به معنای ساختن چیزی است.

صنایع جمع صنعت به معنای هنر، کار و پیشه است که در آن تفکر و مهارت لازم باشد. مانند خیاطی و نساجی. ^۱ فن نیز به معنای نوع، گونه و هنر است و جمع آن فنون می باشد. ^۲ قرآن کریم در برخی از آیاتش تلویحاً به برخی از صنایع رایج مردم اشاره نموده و یا می توان با تأمل در آیاتش صنایعی همچون: آهنگری، زره سازی، سد سازی، کشتی سازی، ماهیگیری، جواهر سازی، کشاورزی، دامپروری، گردشگری و... را می توان از آن کشف کرد. اما خود واژه صنعت به طور واضح و صریح تنها یکبار در قرآن به کار رفته است. ^۳

آهنگری

اهمیت آهن در زندگی انسان به اندازه ای بود که با کشف آن دوران تازه ای در تاریخ بشر آغاز شد که به آن «دوران آهن» می گویند و قرآن کریم در باره اهمیت آهن چنین می فرماید:
﴿وانزلنا الحديد فيه بأس شديد و منافع للناس...﴾ (سوره حدید، آیه ۲۵)؛ «و آهن را که در آن برای مردم خطری سخت و سودمند است، پدید آوردیم».

شروع نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کلمه باس یعنی تأثیر شدید. انسان به طور مدام در جنگها و زندگی نیاز به آهن داشته و بشر در طول تاریخ از آن انواع سلاح ها را می ساخت. آیه فوق از ذکر صریح منافع دیگری که این فلز برای انسان دارد خودداری نموده؛ اما در برخی از آیاتش به اهمیت آهن اشاره کرده است:

۱. ساختن سدّ توسط ذوالقرنین بوسیله آهن. آنجا که میفرماید: ﴿آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ﴾ (سوره کهف، آیه ۹۶)

۲. ساختن زره توسط حضرت داود نبی (ع) ﴿... وَالنَّالَةَ الْحَدِيدِ؛ أَنْ أَعْمَلَ سَبْعَ وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ...﴾

(سوره سبا، آیات ۱۰-۱۱)

سدّ سازی

﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونَهُمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا... آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغَ عَلَيْهِ قَطْرًا﴾

آیات ۸۲ تا ۹۸ سوره کهف اشاره به داستان ذوالقرنین دارد. ذوالقرنین در یکی از سفرهای خود به جایی رسید که مردم آن سرزمین از امکانات اقتصادی خوبی برخوردار بودند. اما توانایی فکری بالایی نداشتند. آنان از تهاجم قومی وحشی به سرزمینشان به نام یاجوج و ماجوج شکایت کردند. و از ذوالقرنین خواستند که آنها را از شر این قوم نجات دهد.

ذوالقرنین ساختن سدّی را به آنها پیشنهاد کرد. سپس به آنان دستور داد که شکاف میان دو کوه را به وسیله سنگ پر کنند و قطعات بزرگی از آهن را جمع آوری کنند. هنگامی که قطعات آهن آماده شد به آنان گفت تا آن قطعات را بر روی یکدیگر قرار دهند تا کاملاً میان دو کوه را بپوشاند. سپس دستور داد مواد آتش زایی را در دو طرف بگذارند و با وسایلی که در اختیار داشتند در آن بدمند تا آتش بگیرد و قطعات آهن سرخ و گداخته گردد. سرانجام دستور داد مس ذوب شده بیاورند و روی سدّ بریزند تا از نفوذ هوا در آن جلوگیری کند. این قضیه در دانش امروزه به اثبات رسیده که اگر مقداری مس به آهن اضافه کنند مقاومت آن را بسیار زیاد خواهد کرد.

زره سازی

﴿وَعَلَّمَآنَا صِنْعَةَ لِبُؤْسٍ لَكُمْ لَتَحْصِكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾؛

(سوره انبیاء، آیه ۸۰) و به داود فن زره [سازی] آموختیم، تا شما را از [خطرات]

جنگتان حفظ کند. پس آیا شما سپاسگزارید».

صاحب مجمع بؤس را اسم برای همه انواع سلاح گرفته و عرب به همه

اقسام اسلحه بؤس می گوید و راغب آن را ذره معنا کرده است.

﴿... والنَّالِهِ الْحَدِيدِ﴾: «ما آهن را با همه صلابت و سختی اش برای او نرم کردیم». ﴿انِ اعْمَلِ سَبِغْتَ وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ...﴾ (سوره ص، آیات ۱۰-۱۱)

سابغات به معنای زره فراخ و کلمه سرد به معنای بافتن زره است. آیه کریمه می فرماید: «به داود» وحی کردیم زره های فراخ بساز و حلقه ها را درست اندازه گیری کن...»

زراعت و کشاورزی

﴿الم تر ان الله انزل من السماء ماء فسلكه ينابيع في الارض ثم يخرج به زرعا مختلفا الوانه ثم يهيح فتريه مصفرا ثم يجعله حطاما ان في ذلك لذكرى لاولي الاباب﴾ (سوره زمر، آیه ۲۱)؛ «مگر ندیده ای که خدا از آسمان آبی فرود آورد پس آن را به چشمه هایی که در [طبقات زیرین] زمین است راه داد، آنگاه به وسیله آن کشتزاری را که رنگ های آن گوناگون است بیرون می آورد. سپس خشک می گردد، آنگاه آن را زرد می بینی، سپس خاشاکش می گرداند. قطعاً در این [دگرگونیها] برای صاحبان خرد عبرتی است.

﴿أفرأيتم ما تحرثون أنتم تزرعونوه ام نحن الزارعون لو نشاء لجعلنا ناه حطاماً فظلمتم تفكهن﴾ (سوره واقعه، آیات ۶۳-۶۵)؛ آیا آنچه را کشت می کنید، ملاحظه کرده اید؟ آیا شما آن را [بی یاری ما] زراعت می کنید، یا ماییم که زراعت می کنید اگر بخواهیم قطعاً خاشاکش گردانیم، پس در افسوس می افتید.

در قرآن آیات دیگری مشابه آیه فوق الذکر درباره زراعت و کشاورزی آمده است.

خداوند در آیات ۶۳ تا ۷۳ سوره واقعه خداوند بر سه نمونه حوایج مهم انسان اشاره کرده است، که عبارتند از:

۱. مسأله زراعت، که انسان بوسیله آن غذای خود را فراهم می کند.

۲. نوشیدن آب

۳. آتش؛ که آدمی برای گرم کردن خود و بسیاری از حوایج دیگر نیز از آن بهره می جوید.

و آیه ۶۳ بیانگر کار انسان در زمین یعنی شخم زدن و پاشیدن بذر در آن است.

مرکز گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مستقل جامع علوم انسانی

